

Mourning for Yerushalayim in 2021: Tisha B'Av 5781

Sponsored By: Saul and Rebecca Lubetski & Jay and Noa Zwiebel
Presented By: Yeshiva University's Center for the Jewish Future & Kehillat Ha'Ela

(1) פלגי מים (פתיחה)

והנה עיקר המגילה הזאת לא לבד הסיפור מצרות שאירע לנו, כי זה אינו מן המדה אפילו אצל האדם בינו לבינו להזכיר לעצמו היגונות שאירע לו, כי מה תועלת יש בסיפורים, ומכל שכן שיבא אדם לחבירו ויזכיר לו הצרות שאירע לו מימים ימימה. אמנם אם יספר לו סיבת הצרות שאירע לו למען ישמור עצמו מהסיבות המביאות לידי הצרות הוא ראוי ונכון

(2) הדרש והעיון (בראשית כו: טז – מאמר ק"ט)

[ק"ט] ויאמר אבימלך אליצחק לך מעמנו קיעצמת ממנו מאד. פעמים רבות שמע עם ישראל אשר עפ"י הרוב יחי' חיים של דחק ולחץ, חיים של עוני ומחסור, קול שכניו אדוני הארץ אשר הוא גר בה, קורא אליו בלעג ובוז: נרפים אתם נרפים, לכל עבודה לא תצליחו, ולכן מצפים אתם לשלחן אחרים, ואך זה חפציכם להטיל עצמכם עלינו ולהיות לנו למעמסה. והי' אפוא מהראוי, שכאשר יגבר ישראל ויעשה חיל ... ויצליח לאסוף בחפניו הון ועושר, כבד יכבדוהו בגלל חריצותו וכח מעשיו הבכירים אשר המה לגאון ולתפארת לכל מדינה. אמנם לא כן הוא, כי אז תעשן אש הקנאה ... והקול נשמע ... זרים אתם בארץ ... מאשר לנו עשיתם את כל הכבוד, עלוקות אתם המוצצות את דמינו, לכו לכם אל כל אשר תשא הרוח אתכם ללכת ואז שלום יהי' לנו, ועוד מהקריאות האלה המשברות את הגוף והמכאיבות את הלב, הנשמעות היום כאן ומחר כאן בארצות פזורנו. ומה נכבדו הדברים "גלתה יהודה מעני ומלך עבדה היא ושבה בגולים לא מצאה מנוח" (איכה א:ג). "גלתה יהודה", יהודה יסבול ויאנח מרה מצד אחד "מעני", מחמת עניו ... ומצד ב' גם "מרב עבדה", אם תרבה עבודתו ויצליח ויעשה חיל ... הקנאה תמרר חיו ... "היא ושבה בגולים" ... בין כך וב"כ "לא מצאה מנוח" ... מה שקרה לעמנו באלפי שנות פזוריו קרה גם ליצחק אבינו, ומעשיו בזה הי' סימן לבנים ... וכן הורה אמנם גם הנסיון ברבות הימים ... כי נוח לאהבי אדם אלה לזרוק פתיתי לחם ולתמוח ברוח נדיבה ביד עם עני ואביון, אכן ידוה לבם בראותם כי העם הזה מתנער מעפר, יגבר ויצליח ויעשה חיל והי' ...

(3) ירושלמי יומא (א:א)

כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו.

(4) שיחות מנחת אשר (מועדים ח"ב מאמר נג')

לא זו בלבד דהוי חרב בימיו (כשגור בפי הבריות) אלא מעלין עליו כאילו הוא החריבו ... קל מאוד להצביע על אחרים ולהוציא את עצמנו מן הכלל. כך ריגילים אנו תמיד, לראות את חסרונם של אחרים ולתלות בהם את כל פגעי הדור, ולראות תמיד על מעלת עצמנו. אך לא כן דרך התורה ... עמד יונה הנביא ואמר "בשלי הסער הזה!" ... גם בדורנו, רבים מקרבנו מרגישים שיודעים הם בביטחון גמור למה לא נבנה ביהמ"ק ... הרפורמים, הקונסרבטיבים, החילונים ... הרשימה ארוכה מארץ מדה ורחבה היא מני ים. אך כל כולה בטעות יסודה. בשלנו הסער הזה!

(5) מסילת ישרים (פרק י"ט)

והנה החסיד כזה מלבד העבודה שהוא עובד במעשה מצותיו על הכונה הזאת, הנה ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאוה לגאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השם יתברך ... ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים וכו', המפני תפלתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה? תשובתו בצדו, כאותה ששינוי (סנהדרין ל"ח): לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם, וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב"ה שמח בזה.

(6) ילקוט שמעוני (תהלים רמז תשנ"ה)

"יפה נוף משוש כל הארץ" (תהילים מח:ג) אמר רבי יצחק שהיתה משמחת כל הארץ, אדם עובר עבירה ודואג, ולבו שח עליו ... עלה לירושלים והקריב קרבן ונסלח לו ויצא משם שמח.

(7) קב הישר (פרק צ"ו)

הכלל: כי תדיר צריך האדם להתעורר בלב מר על גלות השכינה, ולהתאנח על אריכות הגלות המר, ולשים אל לבו כי בהיותנו על אדמתנו והשכינה היתה שורה בין הכרובים, היינו מקבלים הארה בכל יום והיו ישראל נקראים "עם קדוש לה", והיינו קרובים אל השכינה ואל הקדושה, והקליפות היו נחבאים ודחופים בעימקי תהום, מה שאין כן עכשיו ישראל הן נדחפים ונסחפים ומפוזרים בבל פינות וקצוות הארץ ומכניעים עצמם בגלות בהכנעה גדולה נגד כל אומה ולשון, וחולקין להם כל הכבוד ... וממש אנחנו למרמס תחת כפות רגליהם ... ואנחנו בית ישראל מוכים ונהרגים ונשחטים ונשרפים על קדושת השם, והיאך לא ישים אדם אל לבו כל מי שיראת אלהים נוגע בלבו לכיון בתפלתו במקומות השייכים לגאולת ישראל שיגאלנו הקב"ה מידי אומות העולם למען שכינת כבודו!?

(8) יחזקאל (יא:ג, טז)

ויהי כהנבאי ופלטיהו בןבניה מת ואפל עלפני ואזעק קולגדול ואמר אהה' אדני יקוק כלה אתה עשה את שארית ישראל ... לכן אמר כהנבאי אדני יקוק כי הרחקתים בגולם וכי הפיצותים בארצות ואהי להם למקדש מעט בארצות אשרבאו שם

(9) גמ' מגילה (כט)

"ואהי להם למקדש מעט", אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

(10) ספר יראים (סי' תט)

מורא מקדש. ויראת מאלהיך צוה בהכנס אדם למקדש או בבית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד, דכתיב בפרשת בהר סיני "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו" (ויקרא כו:ב), לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש פי' מן ה"ה. ומצינו בית

הכנסת ובית המדרש שנקראו **מקדש** ... ואמרי' **במגילה** פרק אחרון "ואהי לכם למקדש מעט ... ואמר שמואל בר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות [שבבבל] למדנו כשאמרה תורה "את מקדשי תיראו" שבת כנסיות ובתי מדרשות בכלל ...

(11) **גמ' בבא בתרא (צט).**

כיצד הן עומדין? רבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: פניהם איש אל אחיו, וחד אמר: פניהם לבית. ולמ"ד פניהם איש אל אחיו, הא כת' (דה"י ב ג:ג) "ופניהם לבית" ל"ק, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום.

(12) **גמ' יומא (נד).**

אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה, הוציאון לשוק ואמרו: ישראל הללו, שברכתן ברכה וקללתן קללה, יעסקו בדברים הללו? מיד הזילום, שנאמר "כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה" (איכה א:ח).

(13) **של"ה הקדוש (תענית - פרק תורה אור ס"ק קס).**

קס. ובה מתורצים שני מאמרים דסתרי אהדי. רבותינו ז"ל אמרו (מועד קטן כח א) מיתת צדיקים מכפרת. ובפרק חלק (סנהדרין קיג:) אמרו, צדיק אבד מהעולם רעה באה לעולם, שנאמר (ישעיה נז, א) "מפני הרעה נאסף הצדיק" אלא לא קשיא, כשאין מתעוררים לתשובה רעה באה לעולם, וכשמתעוררים לתשובה אזי מיתתו מכפרת.

(14) **בן יהוידע (גיטו נח).**

קשה געיית הבכיה הזאת שהיתה קשה וגדולה כל כך עד שיצאה נשמתם, למה? אדרבה צריכין לשמוח זה ניצול מביאת שפחה וזו נצולה מביאת עבד, כי עתה ידורו אח ואחותו צדיקים ואין יצר הרע ביניהם ולעיני האדונים נראין כאיש ואשתו, דהא אין יודעים שאין מזדווגים זה בזה אלא חושבין שהם כדרך כל הארץ ורק אחד מהם עקר? ונראה לי בס"ד דהם היו חסידים גדולים וגעו בבכיה גדולה כי זה נצטער על אשר קרא על אחותו בלילה שם שפחה וזו נצטערה על אשר קראה על אחיה שם עבד ואף על פי שהיה בשגגה חשו פן פגעו בכבוד אבותם ובכבוד הכהונה והיה קשה עליהם דבר זה מאד ובעברו געו בבכיה גדולה וחזקה עד שיצאה נשמתם וכל זה הוא מתוקף החסידות שלהם.

(15) **דרש מרדכי (תשעה באב – מאמר ז')**

הל' פסוקה היא **בשר"ע** (סי' תקנד) "אין שאלת שלום בט' באב וכו'" ... לכא' בת"ב היו צריכים לעסוק באהבת חינו, שהרי בית המקדש חרב בשביל שנאת חינו, לקבל חבירו בסבר פנים יפות, לשאול בשלומו, הם מהדברים הגדולים ביותר שגורמים לקירוב דעת בין הבריות. מדוע א"כ דוקא בת"ב נאסר בשאילת שלום ... תוכחת הנביא (ירמיהו ט:ז) "חץ שחוט לשונם, מרמה דבר, בפיו שלום את-רעהו ידבר, ובקרב ישים ארבו" ... הוא שואל לשלום חבירו ... בסתר ליבו הוא חושב מתי ימות ואבד שמו. לכן נאסרת שאילת שלום בתשעה באב, יום אחד אל תאמר שלום, שאילת השלום שלך מזוייפת, כולה מרמה, עשה נא חשבון הנפש ביום הזה כדי ששאלת שלום תהיה מתוך אהבה אמיתית

(16) **ספר החיים (ח"ה – ספר גאולה וישועה פ"א)**

הסבה השלישית הגלות המר הזה בעו"ה, לפי שרבים מבני עמינו הם אשר כמעט מתייאשים מן הגאולה וחושבים עצמם כתושבים בארץ האויב ובונים להם בתים נאים וחשובים, לא בארץ הקדושה אשר נשבע ה' לנו. ורז"ל אמרו (ב"ב ס:): "אדם בונה ביתו וסד אותו בסיד", פירוש שוודאי ראוי לאדם להרחיב קצת דעתו בדירה נאה, רק שישירי אמה על אמה, והיכן "א"ר יוסף כנגד הפתח" כי שם וודאי המקום שראוי לתת זכרון זה כדי שישים האדם אל לבו בכל עת זמן הגאולה שאז נצא מפתח בתינו ונעלה לירושלים עיר שמחתינו ... ורז"ל שאמרו "שכל מי שדר בחו"ל נעשה כמי שאין לו אלקים וכאלו עובד ע"ז" (כתובות קי:). לא אמרו זה רק על העושה קביעות דירתו בחוצה לארץ ומתערב עמהם, וזהו לשון "הדר בחוץ לארץ" לפי שכל מחשבתו הוא שישם יהיה ביתו עד עולם ושם תהא קבורתו כי אזה ישיבת חו"ל למושב לו שזהו וודאי כמו כפירה באלקי הארץ. אבל המצפה תמיד לישועת הגאולה ועינו ולבו שם כל הימים, חלילה שיהא כעובד ע"ז, אדרבה מעלה עליו הכתוב כאלו דר ועמד בתוכה, כענין שאנו מחזירים פנינו למזרח א"י בשעת התפלה ומכוונים לבנו נגד ירושלים (ברכות ל). שנחשב כאלו אנו עומדים בה ... אבל המחבבים את הארץ בחייהם ומצפים על הגאולה, גם במותם לא נפרדו מאותה הקדושה שהיתה מצויירת וחוקקה על לוח לבם בחייהם, והקב"ה הניח לנו למשכון את אדונינו משה אדון הנביאים שגם הוא קבור בחו"ל אלא שחיבב את הארץ מאד, ומי שיעלה את עצמותיו יעלה ג"כ עמו עצמות כל קווי ה' המצפים לישועתו

(17) **אדמו"ר מליובאוויטש (התועודיות שנת שנש"א – ח"ב עמ' 120-119)**

ישנם עינים בלתי-רצויים שאינם באים בתור עונש על עונות כי אם מפני שכך גזר הקב"ה ללא טעם והסברה כלל בשכל וחכמת התורה. ובלשון חז"ל (בנוגע להריגתו של ר' עקיבא) "... שתוק כך עלה במחשבה לפני", ואשר "גזירה היא לפני" ... ובנד"ד: השמדת ששה מליון יהודים באכזריות הכי גדולה ונוראה - שואה איומה שלא היתה (ולא תהי' ר"ל) דוגמתה במשך כל הדורות - לא יכולה להיות בתור עונש על עונות, שכן אפילו השטן עצמו לא יוכל למצוא חשבון עונות בדור ההוא שיהי' בו כדי להצדיק ח"ו עונש חמור כזה! אין לנו שום הסבר וביאור (ע"פ חכמת התורה) כלל וכלל על השואה, כי אם ידיעת העובדה ש"כך עלה במחשבה לפני" ... ובודאי ובודאי לא הסבר דעונש על עונות. ואדרבה כל אלה שנהרגו בשואה הם קדושים (כפי שנקראים בפי כל ישראל) כיון שנהרגו על קידוש ה' (בגלל היותם יהודים), והשם ינקום דמם.

(18) **ערוך השולחן (אר"ח א:)**

כתב הסמ"ג בעשין מצוה ז"ז מצות עשה לצדק את הדין על כל המאורע שנאמר "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך וכו'" ע"ל. ואנחנו בני ישראל עיפי הזמן בלא מנוחה זה קרוב לשני אלפים שנה חייבים אנו לדעת שזהו הכל לטובתנו לזכך אותנו, כמו שאמר הנביא זכריה [יג:ט] "וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב, הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו אמרתי עמי הוא והוא יאמר ה' אלהי", וביאור הכתוב להאמין באמונה שלמה שכל צרותינו וכל טלטולינו אינו על דרך הנקימה ח"ו אלא כדי לצרפינו, דאל"כ כבר לא היתה ממנו שארית בכל משך ממאות השנים הרבות, ואין לך אות מופת גדול מזה מקוימינו זמן ארוך כזה דאין זה אלא מפני שהשגחתו יתברך עלינו לא סר ולא יסור אף רגע, כאב המשגיח על בנו יחידו ומייסרו לטובתו, וראיה לזה שהרי בכל זמן הגלות "הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו", כלומר כשאנו מתפללים אליו יתברך עונה אותנו בכל עת צרה וצוקה, "אמרתי עמי הוא והוא יאמר וגו'", כלומר שהרי אנו רואים שבכל זמן הארוך הזה עם בני ישראל הולכים בדרך התורה והמצוה והוא יתברך קורא אותנו עמי ואנחנו קוראים אותו אלהי ישראל: